

Liite 5. Rautakausi Israel-Palestiinassa (1200–500/400 eKr.).

Merja Alanne 2006/2009. Ajoitukset ja keskeisin kirjallisuus: Amihai Mazar (1990), *Archaeology of the Land of the Bible*. New York, Toronto: Double Day.

Pronssi- ja rautakaudet (noin 3400–500 eKr.) muodostavat arkeologisen kokonaisuuden. Varhais- ja keskipronssikauden välissä (n. 2200–2000 eKr.) on selkeä katko sekä asutuksessa että materiaalisessa kulttuurissa varhaispronssikauden kaupunkikulttuurin romahdettua. Keskipronssikaudelta lähtien materiaallinen kulttuuri muodostaa jatkumon rautakauden loppuun asti. Myös persialaisaika (400-luku eKr.) liitetään usein myöhäisrautakautteen (rautakausi III), koska materiaallinen kulttuuri edustaa vielä selkeästi rautakautista kulttuuria. Hellenistinen kausi (330–63 eKr.) puolestaan edustaa jo hyvin erilaista materiaalista kulttuuria. Keskeinen piirre on kreikkalaisen kaupunkikulttuurin vaikutus, kreikkalaisen tuontitavaran huomattava lisääntyminen sekä kreikkalaisen arkkitehtuurin leviäminen Israel-Palestiinaan. Hellenistisen kauden, roomalais- ja bysanttilaisajan arkeologiaa kutsutaan klassisen ajan arkeologiaksi (noin 330 eKr.–600 jKr.).

Rautakausi I: 1200–1000 eKr.

- * myöhäispronssikauden kaupungit rappeutuvat vähitellen
- * Egypti heikkenee ja sen hallitseva ote katoaa, mutta jatkuu Bet-Seanissa, Megiddossa ja Lakiksessa
- * runsaasti uusia, pieniä maaseutukyliä keskusvuosristoon (Galilean, Samarian ja Pohjois-Negevin vuoristo sekä Transjordanian)
- * varastokuopat, siilot, nelihuonetalo, kaulusruukut (pits, silos, four-room houses, collared-rim jars)
- * uutta väestöä, kuten Merikansat, joista filistealaiset tunnetuimpia, sekä israelilaiset?, moabilaiset?
- * sekä jatkumoa että muutosta materiaalisessa kulttuurissa
- * filistealainen yksi- ja kaksivärikeramiikka (mono and bichrome ware)

Rautakausi II A: 1000–925/900 eKr.

- * kaupungistuminen (korkea kronologia) – rautakausi I:n materiaallisen kulttuurin jatko (matala kronologia)
- * yhdistynyt Israelin kuningaskunta (?)
- * raudan käyttö
- * Farao Sisakin sotaretki ja asutusten valloitus/tuho noin 925 eKr.

Rautakausi II B–C: 925/900–586/500 eKr.

- * rautakauden kaupungistumisen huippu
- * Israelin ja Juudan monarkiat
- * alueelliset hallintokeskukset
- * sosiaalinen eriytyminen, eliitin syntyminen, yhteiskunnallinen hierarkia
- * monumentaalinen arkkitehtuuri Samariassa, Megiddossa, Jisreelissä, Hasorissa, Danissa, Lakiksessa, Geserissä (palatsit, julkiset rakennukset, kasemattimuurit, linnoitukset, portit, korkeatasoinen harkkokivitekniikka (ashlar masonry), Samarian norsunluut, proto-joonialaiset pylväänpäät, vesijohtojärjestelmät, sinetit, pienoispatsaat, "lamelek"-ruukut, "Samarian keramiikka" (Samaria Ware)
- * Juudan kukoistus 600-luvulla: Jerusalem kasvoi, Ramat Rahelin palatsi Jerusalemistä muutama kilometri Betlehemin suuntaan